

Nr 230.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbe-
komma allmänna handlingar.

I motion år 1921 (I: 172) hade av undertecknad yrkats borttagande av tryckfrihetsförordningens onödiga sekretessbestämmelser särskilt så vitt rörde statsrådsprotokoll och protokoll i utrikesärenden.

Konstitutionsutskottet fann frågan »vara väl värd uppmärksamhet». Det tarvades, sade utskottet, en systematisering av sekretessbestämmelserna och en omprövning, huruvida icke en reduktion av tidsbegränsningen vore motiverad. Hemligstämpling borde ej obehörigen få användas och handlingar med redan åsatt hemligstämpling borde kunna befrias från stämplingen, där- om föreskrifter saknades.

Utskottet tillstyrkte en hemställan, att Kungl. Maj:t ville i enlighet med utskottets riktlinjer föranstalta om en snar revision av tryckfrihetsförordningens sekretessbestämmelser. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Nu år 1937 föreligger denna fråga till avgörande i riksdagen genom förslag till särskild lag i det förevarande ämnet.

I stort röra sekretessbestämmelserna statsrådsprotokollen, protokoll över utrikesärenden, ömtåliga ekonomiska intressen och privatlivets helgd.

Till en början må förutskickas en allmän anmärkning mot propositionen. Regeln är enligt grundlagen, att nu förevarande handlingar äro offentliga med vissa undantag. Enligt lagförslaget äro däremot berörda handlingar i regel hemliga och i vissa undantagsfall få de efter viss tids förlopp eller med Konungens tillstånd offentliggöras.

Beträffande *statsrådsprotokollen* är tidsbegränsningen nu satt till två år, men under de två åren äro alla protokoll i regel hemliga, såvitt Konungen ej medger undantag.

Jag har frågat olika vederbörande, som närmast haft med saken att göra, men ej fått någon rimlig förklaring till denna, såsom mig synes, kuriösa tidsbegränsning. Man »tyckte» det kunde vara lämpligt och bekvämt, det föreföll vara allt. Det betydde ej heller så mycket, sades det, därför att det som sagts merendels framgick av expeditionerna. Så mycket mindre anledning då, synes mig, till denna tidsbestämmelse.

Det är för allmänheten viktigast att få ta del av protokollen just under första tiden efter besluten, då saken har aktualitet. De två åren böra således utgå med medgivande för Kungl. Maj:t att i undantagsfall, då uppenbar eller synnerlig anledning därtill föreligger, skjuta efter omständigheterna på publiciteten.

De två åren medför dessutom det missförhållandet, att skiljaktiga meningar inom statsrådet hemlighållas just för den tid, då det levande livet har aktuellt intresse av upplysningen. Expeditionen omnämner ej skiljaktiga meningar. Visserligen kan Kungl. Maj:t undantagsvis låta täckelset falla. Men regeln bör vara offentlighet med tillåtelse för undantag.

*

Vad angår rikets förhållande till främmande makter så har ju tidigare ofta opinionerats för den hemliga demokratiens avskaffande. Från vänstern i svenska riksdagen motionerades till en början därom. Folkförbundet kräver ju också offentlighet för mellanfolkliga avtal.

Förslaget bibehåller emellertid här den gamla tiden av 50 år för hemlighållande, således en regel för alla dylika ärenden. Utrikesnämndens medlemmar hade visserligen skyldighet att hemlighålla vad inom nämnden förekom i alla dit hänvisade mål. Emellertid har ett par ledamöter för mig bekänt, vilket ock ligger i sakens natur, att minst 80 % av dessa mål uppenbarligen voro frigjorda från allt som kunde förmenas påkalla någon hemlighetsfullhet.

I anslutning till denna uppfattning har praktiserats att, när någon gång meddelande om utrikespolitiska situationen skett i riksdagen jämlikt 56 § riksdagsordningen, så har i protokollet upptagits endast namnen på talarna med uteslutande allt vad de sagt.

Dylika diplomatiska fördomar hoppades 1921 års motionärer vara mogna för att falla bort. Fortfarande har man nu tyckt, att de kanske borde bibehållas vid sitt skenliv. Detta står dock i strid mot förenämnda företeelser i senare tider. Lagstadgad sekretess är icke någon skola att sprida allvar, sanning och kunskap även på detta aktuella område. Det är ock ur andra praktiska synpunkter olägligt och fördröjande att kunna i det internationella samspelet komma till resultat, om man ej är insatt i de faktiska förhållandena och i opinionen hos allmänheten, framsprungen ur kunskap även på detta område.

Det en tid ivrigt bedrivna *hemligstämplandet* anses vara åtminstone väsentligen beskuret genom den till i år vilande grundlagsändringen i 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen. Formuleringen synes mig icke inge någon uppenbar trygghet, men omformulering kan ej vidare lagligen äga rum.

Ett betänkligt utslag av denna hemligstämpling innefattar bruket att till och med vägra utläningar som länge vistas i landet tillfälle att själva eller genom någon hjälpare *taga del av den polisrapport*, var innehåll föranlett en order att lämna landet. Jag har ofta uppvaktats av utländska undersåtar i dylika eller närliggande ändamål.

Under en epok, då *razzia* på utläningar börjat uppföras på dagsprogrammet, fick jag besök på mitt ämbetsrum på rådhuset av två gråtande makar. Mannen var av judisk börd från Lettland. De hade länge vistats i Stockholm, där mannen var direktör för ett litet svenskt bolag, som importerade svinborst

från Lettland för att tillhandahålla svenska borstbinderier denna råvara. Bar-
nen gingo i svensk skola och talade liksom föräldrarna flytande svenska. Nu
hade familjen fått order från polisen att inom 8 dagar lämna landet utan
uppgiven anledning.

Jag tog hand om ärendet och begärde av utrikesdepartementet att få se po-
liserapporten. Det tilläts ej ty den var hemligstämplad. Nu hade mannen lyck-
ligtvis sökt svensk medborgarrätt, och i justitiedepartementet fick jag tillgång
till akten i ärendet. Och då befanns, att också den hemligstämplade akten
låg där, utlånad från utrikesdepartementet. Denna dyrgrip ägnades sedan ett
omfattande intresse. Jag lyckades sönderplocka den totalt och med denna
utredning infann jag mig i statsrådsberedningen och bereddes tillfälle att få
hålla ett föredrag för fyra tillkallade statsråd. Efter trekvarts föredragning
var saken klar. Order utgick sedan på ett eller annat sätt att inställa utvis-
ningen. Familjen bor fortfarande i Stockholm.

Det är ett av mina svåraste exempel. Är Sverige verkligen rättsstat som
kan tillåta en sådan behandling av människor och tillika systematiskt vägra
utlämningar att få taga del av materialet till anklagelser mot dem och således
även förmena dem att kunna försvara sig.

Det har sagts mig att ett sådant tillstånd numera får anses förekommet
genom 39 § i lagförslaget. Jag är ej fullt säker därpå. Konstitutionsutskottet
hör ägna uppmärksamhet även åt denna angelägenhet.

Beträffande lagförslaget i övrigt saknar 1921 års motionär tid och tillfälle
att fördjupa sig i den ganska invecklade texten och hoppas även här på ut-
skottets granskning i punkter, som kunna synas tvivelaktiga eller ofullstän-
diga.

Det hemställes,

att riksdagen i anledning av propositionen nr 107 om in-
skränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar
ville:

1. antaga följande ändrade lydelse av lagförslagets för-
sta §:

Utlämnande av de i statsråd förda protokoll må ej förväg-
ras annat än i fall Konungen förordnar, att sådant protokoll
ej må utlämnas förrän viss tid, högst tjugufem år, förflutit
från dess datum.

Vad — protokoll.

2. besluta den förändring i tidsbestämmelserna i 2 § första
och andra mom., att där omnämnt utlämnande ej må ske
»förrän viss tid, högst tjugufem år, förflutit från protokollets
datum».

Stockholm den 16 mars 1937.

Carl Lindhagen.